

کشف تجارب داوطلبان آزمون سراسری از پشت کنکور ماندن: یک مطالعه نظریه زمینه‌ای*
مجتبی عاشوری^۱، شهرام واحدی^۲، یوسف ادیب^۳، رحیم بدری^۴

Discovering the experience of failing university entrance exam among applicants: A grounded theory study

Mojtaba Ashouri¹, Shahram Vahedi², Yousef Adib³, Rahim Badri⁴

چکیده

زمینه: امروزه قسمت اعظمی از فکر جوانان کشور را موفقیت در آزمون سراسری و ورود به دانشگاه به خود اختصاص داده است. به طوری که عدم موفقیت در آن با شرایط روانی - تحصیلی سختی برای آنها همراه است. پشت کنکور ماندن پدیده‌ای است که با وجود پژوهش‌های متعدد هنوز در خصوص عوامل مرتبط با آن مطالعه‌ای انجام نشده است. **هدف:** پژوهش حاضر با هدف کشف تجارب داوطلبان آزمون سراسری از پشت کنکور ماندن انجام شد. **روش:** این پژوهش با رویکرد کیفی و روش نظریه زمینه‌ای انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل همه داوطلبان پشت کنکوری آزمون سراسری سال ۱۳۹۹ در شهر خدابنده بود. نمونه مطالعه نیز شامل ۱۲ نفر از این داوطلبان بود که تجربه یک یا دو سال شرکت در آزمون سراسری را داشتند و با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته گردآوری و براساس رویکرد کوربین و اشتراوس (۲۰۰۸) تجزیه و تحلیل شد. **یافته‌ها:** با تحلیل عمیق تجربه شرکت‌کنندگان، ۱۶۰ مفهوم اولیه، ۱۰۷ مضمون فرعی و ۹ مضمون اصلی به دست آمد. عوامل اصلی پشت کنکوری داوطلبان آزمون سراسری شامل جو اجتماعی، محیط آموزشی، دوستان، ویژگی خانواده به‌عنوان عوامل زمینه‌ای؛ عملکرد روانی، عملکرد تحصیلی و واکنش به رویدادهای ناخواسته به عنوان عوامل فرآیندی؛ و پیامدهای روانی و تحصیلی به عنوان پیامدها دسته‌بندی شدند. طبقه مرکزی استخراج شده «انگیزه موفقیت در کنکور» بود که تمام عوامل فرآیندی، زمینه‌ای و پیامدی را در بر گرفته و پاسخ نهایی به سؤال اصلی پژوهش یعنی عوامل مؤثر بر پشت کنکوری بود. بنابراین، وقتی پشت کنکور ماندن، راهی برای رسیدن به نتیجه دلخواه باشد انتخاب می‌شود، در غیر این صورت کنار گذاشته می‌شود. **نتیجه‌گیری:** نتیجه این پژوهش می‌تواند در درک عمیق دنیای ذهنی متقاضیان پشت کنکوری برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، مشاوران مدارس و والدین مفید باشد. **واژه کلیدی‌ها:** آزمون سراسری، داوطلبان پشت کنکور، نظریه زمینه‌ای

Background: Nowadays, a large part of the country's youth is critical of success in the University Entrance Exam (UEE). Thus, that failure in it is associated with the problematic condition psycho-educational for them. Holding the university entrance is a phenomenon; despite numerous studies, it has not yet been studied on the factors associated with it. **Aims:** The present study aimed to explore the experiences of the UEE applicants from the back entrance. **Method:** This study was carried out with a qualitative method and grounded theory approach. The statistical population of the study consisted of all applicants of the year 1399 from the different academic majors of Khodabandeh city. The study sample included 12 applicants who had the experience of one or two years' experience in a UEE and were selected by purposeful sampling method. A semi-structured in-depth interview was employed to collect data. Data were analyzed based on Strauss and Corbin approach (2008). **Results:** By deep analyzing of applicants' experience, 160 primary concepts, 107 alternative themes and 9 main themes were obtained. Main factors of failure including social atmosphere, instructional environment, friends, and family as background factors; mental function, academic performance, and reaction to inadvertent events as process factors; mental and academic consequences as consequential factors were categorized. "Motivation for success in UEE" was extracted central class that encompasses all background, process, and consequential factors, it was the final response to the main research question, that is effective factors on failure in UEE. Thus, when failing the test is an option to gain desirable result, it will be selected, otherwise it is abandoned. **Conclusions:** The results of this study can be helpful for instruction administrators, academic consultants, and parents to understand applicants' mental world. **Key Words:** University entrance exam, failed applicants, grounded theory
Corresponding Author: vahedi117@yahoo.com

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول است.

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۱ Ph.D Candidate of Educational Psychology, Faculty of Educational Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran

^۲ استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran (Corresponding Author)

^۳ استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۳ Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran

^۴ استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۴ Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran

پذیرش نهایی: ۹۹/۰۶/۲۰

دریافت: ۹۹/۰۵/۲۶

مقدمه

با این حال پژوهشگران حوزه کنکور در مطالعه افراد پشت کنکوری به انتخاب آن دسته از داوطلبان آزمون سراسری پرداخته‌اند که حداقل یک بار در کنکور شرکت کرده‌اند (ابوالحسنی و اسمعیلی، ۱۳۸۹؛ نورعلی و عابدین، ۱۳۸۹). در سال‌های اخیر داوطلبان پشت کنکوری، تنها حدود ۱۰ درصد از داوطلبانی هستند که موفق به کسب رتبه‌های زیر هزار شده‌اند. داوطلبان پشت کنکور شانس کمی برای کسب رتبه‌های برتر زیر ۱۰۰۰ و شانس متوسطی برای کسب رتبه‌های زیر ۸۰۰۰ داشته‌اند. بنابراین، با وجود این که تقریباً نیمی از شرکت کنندگان کنکور سراسری پشت کنکوری هستند، اما در کسب رتبه‌های زیر ۱۰۰۰ نسبت به داوطلبانی که سال اول کنکور شرکت می‌کنند، چندان موفق عمل نکرده‌اند. از این رو به نظر می‌رسد داوطلبانی که دوران پشت کنکور را می‌گذرانند، در شرایط روانی - تحصیلی سختی قرار می‌گیرند (یارمحمدیان، سهرابی، عریضی، ۱۳۸۳) که بدین سبب عملکرد ضعیف‌تری را نشان می‌دهند. در زمینه پیامدها و آثار قبول نشدن داوطلبان کنکور، ابوالحسنی، اسماعیلی و اسکندری (۱۳۸۹) معتقدند مهمترین ویژگی مؤثر در عدم موفقیت پذیرفته نشدگان کنکور، اضطراب، تنیدگی، ترس و احساس گناه بودند. از طرفی، با توجه به اینکه نظام آموزشی ایران برای رده‌بندی پیشرفت در مقاطع تحصیلی و موفقیت تحصیلی تأکید فزاینده‌ای بر امتحان دارد، عدم آگاهی از راهبردهای مطالعه و تنیدگی امتحان به خصوص در سال‌های تحصیلی دوره نوجوانی و متوسطه (داوطلبان کنکور)، یکی از اصلی‌ترین نگرانی‌های خانواده‌ها و آموزش و پرورش بوده است. به طوری که بسیاری از داوطلبان به علت تنش‌های مربوط به قبولی در کنکور آسیب‌های روحی و جسمی می‌بینند (کاوه‌ئی و باقی یزدل، ۱۳۹۳). از طرفی، عدم موفقیت و افت تحصیلی از مهمترین مشکلات کنونی نظام آموزشی نیز محسوب می‌شود. به طوری که هر ساله ده‌ها میلیارد از بودجه کشور را به هدر می‌دهد و نیروهای بالقوه و سرمایه‌های جامعه که همان نیروی انسانی است بی‌ثمر می‌ماند (سلملیان و کاظم نژادلیلی، ۱۳۹۳؛ به نقل از نیرماني و میری، ۱۳۹۶). شواهد پژوهشی نیز نشان می‌دهد ریشه بسیاری از انحراف‌ها و بزهداری‌ها، نابسامانی‌ها و مشکلات روانی - عاطفی به شکل مستقیم و غیرمستقیم مرتبط با عدم موفقیت و شکست تحصیلی است (رسولی خورشیدی، صرامی، نادری و شجاعی، ۱۳۹۷؛ ظریف قاسمیان، ۱۳۹۵؛ عابدینی، ۱۳۹۵). بنابراین، توجه به عواملی که منجر به عدم موفقیت در

نظام آموزشی هر کشور از نظر نیروی انسانی و مشاغل ایجاد شده در آن، بالاترین نسبت را در میان سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی دارد. با توجه به این وظیفه، لازم است در طراحی و اجرای فعالیت‌های آن از مطلوب‌ترین شیوه‌ها استفاده شود. یکی از شیوه‌هایی که به کمک آن می‌توان فعالیت‌های آموزشی را تنظیم کرد، استفاده از آزمون‌های علمی است. در نظام آموزشی کشور ما سالانه، آزمون‌های علمی به ویژه کنکور برای ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برگزار می‌شود. کنکور، آزمونی است که دانش‌آکسبایی و تحصیلی دانش‌آموزان را در رشته مربوطه برای ورود به دانشگاه‌ها مورد سنجش قرار می‌دهد (حاتمی و رضوانی‌فر، ۱۳۹۴). همه ساله بخش قابل توجهی از دانش‌آموزان کشور که سرمایه‌های اصلی و پایدار کشوری محسوب می‌شوند، به امید کسب افاق‌های روشن در زندگی حرفه‌ای و کمک به توسعه فردی و ایفای نقش سازنده در جامعه، در کنکور شرکت می‌کنند (سجادی، کرمدوست، درانی، مقدم‌زاده و صالحی، ۱۳۹۶). به همین دلیل از کنکور به عنوان یکی از رویدادهای مهم فرهنگی، اجتماعی و آموزشی کشور یاد شده است. این آزمون سالانه منابع مالی و انسانی عظیمی را به خود اختصاص می‌دهد؛ از یک طرف خانواده‌ها و داوطلب هزینه بالایی را برای حضور در این رقابت علمی و کسب رتبه بهتر متقبل می‌شود. از سویی دیگر نیز، دولت به منظور پاسخ گویی به این تقاضای اجتماعی برای آموزش عالی و همچنین اجرای عدالت آموزشی راهکارهای متعددی را به اجرا می‌گذارد (قلخان‌باز و خدایی، ۱۳۹۳).

تاریخ برگزاری نخستین آزمون ورودی دانشگاه‌ها به سال ۱۳۱۷ بر می‌گردد. از سال ۱۳۴۲ نیز بر اساس تصمیم شورای مرکزی دانشگاه‌ها نخستین آزمون کنکور به شیوه سراسری و با پرسش چهار گزینه‌ای برگزار شد. با شروع کار وزارت علوم و آموزش عالی در سال ۱۳۴۸، بار دیگر کنکور به صورت متمرکز و با پرسش‌های تستی برگزار شد (مردیها، ۱۳۸۳). براساس گزارش معاون وزیر علوم و رئیس سازمان سنجش آموزش کشور (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۸) هر سال حدود ۵۰ درصد از شرکت‌کنندگان آزمون سراسری، داوطلبان پشت کنکوری هستند که بیشتر آنها از گروه آزمایشی علوم تجربی‌اند. هر چند بررسی‌های پژوهشگران مطالعه حاضر در زمینه تعریف پدیده پشت کنکوری نتیجه‌ای را نشان نداد،

کنکور شده‌اند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. موفقیت در کنکور به عوامل بسیاری بستگی دارد (گاماریس و سمپو، ۲۰۱۳؛ مرشو، بیشو و تگین، ۲۰۱۳). ایمان‌پرور، نریمانی، تکلوی و هاشمی (۱۳۹۹) معتقدند مطالعه عوامل مؤثر بر موفقیت دانش‌آموزان در ورود به دانشگاه مسأله پیچیده‌ای است؛ زیرا موفقیت در کنکور، عنصری چندبعدی است. مبتنی بر شواهد پژوهشی نیز عوامل مؤثر بر موفقیت در آزمون سراسری عبارتند غایت‌نگری و خودباوری، حمایت خانوادگی و امکانات آموزشی، هوش تحصیلی، پشتکار و برنامه‌ریزی (نریمانی و میری، ۱۳۹۶)، تعاملات اجتماعی، یادگیری معنی‌دار از طریق ارائه اطلاعات به صورت روشن از سوی معلم، رابطه معلم با دانش‌آموزان (اشنایدر و پرکل، ۲۰۱۷)، آموزش برنامه‌ریزی و راهبردهای نوشتن به داوطلبان آزمون ورودی دانشگاه (رای و گراهام، ۲۰۲۰)، وضعیت اجتماعی بالاتر خانواده و پیشینه تحصیلی قوی‌تر (شوورس و کینسمان، ۲۰۱۷)، نوع دیپلم، گروه آزمایشی، جنس، نوع آموزشگاه، تحصیلات و شغل پدر و مادر (سبحانی‌نژاد، شاه‌حسینی و خدابنده‌اویلی، ۱۳۹۲؛ سجادی و همکاران، ۱۳۹۶؛ سلیمی و پاسالاری، ۱۳۹۶؛ قلخانپاز و خدایی، ۱۳۹۳). علاوه بر این، عوامل شخصیتی همچون سخت‌کوشی (خاری، ۱۳۹۷)، داشتن تفکر انتقادی (آذر، ۲۰۱۰)، پایین بودن تنیدگی (کاراتاس، آلکی و آیدین، ۲۰۱۳)، خودانگیزگی، موقعیت‌طلبی، هدفمندی، سرعت عمل و راهبردهای یادگیری (سجادی و همکاران، ۱۳۹۶) از جمله موارد دیگری هستند که بر موفقیت در کنکور تأثیر دارند. به عبارتی، عوامل مؤثر بر موفقیت در کنکور تابع عوامل فردی، آموزشی، فضای خانواده، شرایط اجتماعی فرهنگی است و از این نظر بین دانش‌آموزان موفق و دانش‌آموزان ناموفق در کنکور تفاوت معنادار وجود دارد (ابوالحسینی و همکاران، ۱۳۸۹؛ ناصری‌پور، ۱۳۹۶؛ نوربخش و حائری، ۱۳۹۰).

سراسری ورود به دانشگاه داشته‌اند. همچنین، نتایج به دست آمده از این پژوهش حاکی از عدم وجود رابطه معنادار بین متغیرهای رشته تحصیلی، جنسیت، نوع مدرسه، ناحیه، سال تولد و وضعیت تأهل با موفقیت داوطلبان آزمون سراسری ورود به دانشگاه بود. با این وجود، نتایج پژوهش روان‌بخش، اسمعیلی و آفرینش‌خاکی (۱۳۹۱) که با عنوان مقایسه گذران اوقات فراغت ممتازین کنکور و راه‌نیافتگان به دانشگاه با تأکید بر فعالیت جسمانی و با روش آماری ناپارامتریک روی ۱۳۲ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر با رتبه زیر ۱۰۰۰ و ۱۲۱ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر راه‌نیافته به دانشگاه انجام شده بود نشان داد که دانش‌آموزان ممتاز در شبانه‌روز ۲ الی ۳ ساعت و دانش‌آموزان پذیرفته نشده بیشتر از ۳ ساعت اوقات فراغت دارند و به این ترتیب دانش‌آموزان پذیرفته نشده اوقات فراغت بیشتری داشته‌اند. سلیمی و پاسالاری (۱۳۹۶) نیز در پژوهشی با عنوان نقش ویژگی‌های اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی استان هرمزگان در موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها با استفاده از روش‌های همبستگی و رگرسیون چندگانه به مطالعه سه گروه دانش‌آموزان دبیرستانی، مدیران و دبیران استان هرمزگان پرداختند. نتایج مطالعه آنها نشان داد کیفیت دوره‌های تحصیلی، در کنار برخی فعالیت‌های تکمیلی مانند شرکت در کلاس‌های کنکور و یا خواندن محتوای آموزشی در شرایط زمانی خاص و با اولویت‌های ویژه توسط افراد، می‌تواند بر موفقیت در کنکور تأثیرگذار باشد. به اعتقاد آنها موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها، هم از ساختارهای دانشی و هم از عوامل محیطی و موقعیتی مانند جهت‌گیری‌های انگیزشی، فرهنگ یادگیری، زمینه‌های اجتماعی و آموزشی متأثر است.

لیو، کیو و مورگان (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان وضعیت فقر: یک مطالعه موردی از وضعیت اجتماعی - اقتصادی پایین در آزمون ورودی دانشگاه ملی دانشجویان چینی و ثبت‌نام در دانشگاه، به مصاحبه با ۱۳۲ دانش‌آموز فارغ‌التحصیل مقطع متوسطه پرداختند. نتیجه مطالعه آنها نشان داد که جو مدرسه (یعنی کیفیت کلی مدرسه، تعاملات دانش‌آموز - معلم و فشار همسالان)، محیط منزل (حمایت والدینی، روابط دانش‌آموز - والدین و اندازه خانواده) به طور منفی بر موفقیت تحصیلی فرزندان اثر می‌گذارد. همچنین، وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده با نمرات پایین قبولی در آزمون ورودی دانشگاه و در نهایت ثبت‌نام در دانشگاه رابطه دارد.

نوغانی، آهنجیان و رفیعی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان تأثیر سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر موفقیت در آزمون سراسری ورود به دانشگاه، به مطالعه ۴۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر پیش‌دانشگاهی شهر اصفهان پرداختند. این پژوهشگران با استفاده از روش رگرسیون لجستیک به این نتیجه دست یافتند که متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی و پیشینه تحصیلی سهم معناداری در احتمال موفقیت داوطلبان آزمون

این تعداد ۶ نفر پسر و ۶ نفر دختر به صورت هدفمند انتخاب شدند. معیارهای ورود به پژوهش «تجربه شرکت یک سال و بیشتر در کنکور» بود. همچنین براساس خودگزارش دهی شرکت کنندگان، داشتن هرگونه مشکل یا بیماری جسمی یا روانی که مانع پاسخ گویی به سؤالات مصاحبه می‌شد از معیارهای خروج شرکت کنندگان از پژوهش بود.

جمع‌آوری داده‌ها به شیوه مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته انجام شد. نخست تلاش شد تا اعتماد و اطمینان دو طرفه بین مصاحبه شوندگان و پژوهشگر برقرار شود. مصاحبه‌ها در مرکز مشاوره تخصصی تحصیلی - تربیتی رهگشا در سطح شهر که یک فضای آرام بود، انجام شد. سپس با استفاده از ضبط صوت، مصاحبه‌ها ضبط و بعد از پایان هر مصاحبه، تمام محتوای آن به شکل نوشتاری تبدیل شد. در جریان مصاحبه‌ها از هر یک از شرکت کنندگان سه سؤال کلی «تجربه خود را از پشت کنکور ماندن بیان کنید، در مورد دلایل پشت کنکور ماندن خود توضیح دهید، و پشت کنکور ماندن چه تأثیراتی بر زندگی خصوصی و تحصیلی شما گذاشته است؟» پرسیده شد. همزمان با ادامه پژوهش، داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، مسیر مصاحبه‌های بعدی را تعیین نمودند. مصاحبه‌ها تا جایی که طبقه‌بندی‌ها و مضامین آشکار شد و اطلاعات به اشباع رسید، ادامه یافت. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس روش‌شناسی کوربین و اشتراوس (۲۰۰۸) و با نرم‌افزار MAXQDA10 انجام شد. این روش‌شناسی شامل سه نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی است. در راستای این فرآیند، ابتدا کدگذاری باز و محوری انجام گرفت و طبقات مربوط در الگوی پارادایمی یعنی زمینه، فرآیند و پیامد مشخص شدند. سپس، در مرحله‌ی کدگذاری انتخابی، طبقه مرکزی یا مضمون محوری پژوهش استخراج گردید. طبقه مرکزی توصیف‌گر چگونگی و تبیین‌گر چرایی پدیده مورد نظر است (کوربین و اشتراوس، ۲۰۰۸). به علاوه، برای ارزیابی قابلیت اعتماد نتایج، شاخص‌های باورپذیری^۱، قابلیت اطمینان^۲، تأییدپذیری^۳ و انتقال‌پذیری^۴ مدنظر قرار گرفتند. جهت دستیابی به معیارهای یادشده، رونوشت‌های مصاحبه و گزارش پژوهش برای شرکت

در کل، با توجه به اهمیت کنکور برای داوطلبان، خانواده‌های آنها و نظام آموزشی کشور (ایمان‌پرور و همکاران، ۱۳۹۹؛ سلیمی و پاسالاری، ۱۳۹۶) و همچنین با توجه به پیامدهای پدیده پشت کنکوری (امیدیان، رحمتی و فرهادی‌راد، ۱۳۹۷)، مطالعه اساسی فرآیندهای پشت کنکوری ضروری به نظر می‌رسد. همچنین، بر اساس جستجوهای پژوهشگران در منابع پژوهشی داخلی و خارجی پژوهش کیفی که به تجارب داوطلبان کنکور سراسری از پشت کنکور ماندن پردازد را نشان نداد؛ در نتیجه، این پژوهش از جهات مختلفی می‌تواند حائز اهمیت باشد. از لحاظ نظری این پژوهش می‌تواند اطلاعات ارزشمندی در باره تجارب داوطلبان کنکور از فرآیند پشت کنکوری فراهم کند. از لحاظ کاربردی نیز این پژوهش می‌تواند راهنمای عملی مناسبی برای برنامه‌ریزان آموزشی، دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، مشاوران تحصیلی و خانواده‌های متقاضیان کنکور در جهت فراهم‌سازی و مدیریت مناسب شرایط محیطی، خانوادگی، روانی و تحصیلی باشد. بنابراین، پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا با استفاده از رویکردی اکتشافی و تحلیل تجارب پشت کنکوری، عوامل مؤثر بر آن را شناسایی کرده و به صورت مؤلفه‌های معنایی بازنمایی کند. بدین ترتیب هدف از این پژوهش پاسخ‌گویی به این سؤال بود که چه عوامل زمینه‌ای، فرآیندی و پیامدی در پشت کنکور شدن داوطلبان آزمون سراسری نقش دارند؟

روش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش نظریه زمینه‌ای انجام شد. انتخاب نظریه زمینه‌ای به دلیل قابلیت این روش در کشف ماهیت تجربه پشت کنکور ماندن، دستیابی به الگوی پارادایمی و تبیین مناسب آن بود. جامعه آماری پژوهش شامل همه داوطلبان پشت کنکوری آزمون سراسری سال ۱۳۹۹ شهر خدابنده و روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند بود و تا مرحله اشباع ادامه پیدا کرد. نمونه مورد مطالعه نیز شامل ۱۲ نفر از داوطلبان پشت کنکوری از رشته‌های تحصیلی مختلف بود که در دامنه سنی ۱۸ تا ۲۱ سال قرار داشتند و دارای تجربه یک یا دو سال شرکت در آزمون سراسری بودند (جدول ۱ را ملاحظه نمایید). شرکت کنندگان شامل ۶ نفر از مراجعه کنندگان مؤسسه‌های کنکوری کانون قلم‌چی و مؤسسه گاج، ۴ نفر از مرکز مشاوره تحصیلی - تربیتی رهگشا، و ۲ نفر از مراجعه کنندگان کتابخانه فجر شهر خدابنده استان زنجان بودند. از

1. credibility
2. dependability
3. confirmability
4. transformability

سرانجام، در این پژوهش به منظور حفظ حقوق مشارکت کنندگان و رعایت اصول اخلاقی، اهداف و شیوه مطالعه برای مشارکت کنندگان شرح داده شد و رضایت آنها برای شرکت در مصاحبه‌ها و ضبط محتوای جلسات جلب گردید. همچنین، به منظور رعایت اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات، مصاحبه‌ها از طریق کد و بی‌نام انجام شد.

کنندگان ارسال شد تا موافقت یا مخالفت آنها با مطالب ذکر شده و یافته‌های پژوهش مشخص گردد. به علاوه، به منظور تضمین قابلیت اطمینان یافته‌ها تلاش شد تا فرایندها و تصمیم‌های مربوط به پژوهش به طور مستند و واضح در متن پژوهش تشریح شود. در نهایت، در مورد ملاک تأییدپذیری نتایج، یافته‌ها با پیشینه پژوهش مقایسه شد و با استناد به بحث‌های نظری در تبیین آنها اقدام شد.

جدول ۱. مشخصات اولیه مشارکت کنندگان پژوهش			
کد شرکت کنندگان	وضعیت فعلی فرد جنسیت	دفعات شرکت در کنکور	
۱	گروه علوم تجربی	پسر	یک بار
۲	گروه علوم تجربی	دختر	یک بار
۳	گروه علوم تجربی	پسر	یک بار
۴	گروه علوم تجربی	دختر	دو بار
۵	گروه علوم تجربی	پسر	دو بار
۶	گروه علوم تجربی	دختر	دو بار
۷	گروه ادبیات و علوم انسانی	پسر	دو بار
۸	گروه ادبیات و علوم انسانی	دختر	یک بار
۹	گروه ادبیات و علوم انسانی	دختر	یک بار
۱۰	گروه ریاضی و فیزیک	پسر	دو بار
۱۱	گروه ریاضی و فیزیک	پسر	یک بار
۱۲	گروه ریاضی و فیزیک	دختر	یک بار

یافته‌ها

خانوادگی به عنوان عوامل زمینه‌ای؛ عملکرد روانی، عملکرد تحصیلی و واکنش به رویدادهای ناخواسته محیطی به عنوان عوامل فرآیندی؛ و پیامدهای روانی و تحصیلی به عنوان پیامدها استخراج گردیدند.

همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، مضامین فرعی مرتبط با هر یک از مضامین اصلی، در مقابل آن بیان شده است. این عبارت‌ها در تمام مصاحبه‌ها بارها تکرار شدند که نشان از نقش مهم آنها در پشت کنکور ماندن داوطلبان آزمون سراسری هست. برای مثال شرکت‌کننده کد ۱ با ۱۸ سال سن و تجربه یک سال پشت-کنکور ماندن این طور اظهار داشت: «به نظرم وقتی آدم در دانشگاه و رشته مورد علاقه خودش قبول نمی‌شه، بهتره پشت کنکور بمونه». یا شرکت‌کننده کد ۴، ۱۹ ساله و با تجربه دو سال پشت کنکور ماندن معتقد بود «اگر قرار نیست به رشته‌ای که آینده بهتری برایمان دارد قبول بشویم، بهتره پشت کنکور بمونیم». بنابراین، تجربه پشت کنکوری تحت تأثیر یکسری شرایط قرار دارد. این شرایط در سه دسته کلی طبقه‌بندی شده‌اند که عبارتند از شرایط زمینه‌ای (جو اجتماعی، محیط آموزشی، دوستان و ویژگی‌های خانوادگی)،

جهت تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها، تمامی گفته‌ها و نقل قول‌های شرکت‌کنندگان چندین مرحله مورد مطالعه دقیق قرار گرفت تا شناخت عمیق‌تری از عوامل مؤثر بر پشت کنکوری داوطلبان آزمون سراسری حاصل شود. بعد از مقایسه‌های مکرر و جستجو در متن مصاحبه‌ها، عبارت‌ها و واژه‌های مرتبط با پدیده مورد پژوهش ابتدا ۱۶۰ مفهوم اولیه و سپس ۱۰۷ مضمون فرعی استخراج گردید. به هر کدام از مضامین استخراج شده معنی و مفهوم خاصی داده شد. پس از بازخوانی توصیف‌های شرکت‌کنندگان، مفاهیم مشترک درون طبقه‌های خاص موضوعی شکل گرفت. در مرحله بعد، زیرمضامین مورد بررسی عمیق‌تری قرار گرفته و سپس ۹ مضمون اصلی به عنوان عوامل اصلی تجربه پشت کنکوری تقسیم‌بندی گردید. در نهایت، برای اطمینان از قابلیت اعتماد و صحیح بودن یافته‌ها، آنها به شرکت‌کنندگان ارائه گردید که پس از ایجاد تعدیل‌های موردنظر، نتایج نهایی به دست آمد. به عبارت دیگر، از تحلیل عمیق مصاحبه‌ها پیرامون تجربه مشارکت کنندگان از پشت کنکور ماندن، ۹ مضمون اصلی شامل «جو اجتماع، محیط آموزشی، دوستان، ویژگی

«مطالعه گروهی با دوستان» با پشت کنکور ماندن داوطلبان مرتبط هستند. در این رابطه شرکت کننده کد ۳ با ۲۱ سال سن و تجربه دو سال پشت کنکور ماندن بیان کرد: «اکثر بچه‌ها برای کنکور مطالعه نمی‌کردن و برای آن وقت نمی‌گذاشتن. من هم با دیدن اون‌ها دلسرد می‌شدم». یا شرکت کننده کد ۱۲ با تجربه یک سال پشت کنکور ماندن و با ۱۸ سال سن اظهار کرد: «اگر در بین دوستان رقابت وجود داشته باشه، آدم سعی می‌کنه از همدیگه عقب نمونه و خودش رو به هر زحمتی که شده بالا بکشه».

۴) ویژگی‌های خانوادگی: مضمون بعدی ویژگی‌های خانوادگی است. در جدول ۲ تمام عوامل خانوادگی پشت کنکوری درج گردیده و در این قسمت تنها به ذکر چند مورد از مهمترین نقل قول‌ها بسنده خواهد شد. شرکت کننده کد ۱۰ با ۲۰ سال سن و دو بار پشت کنکور ماندن گفت: «خانواده‌ام شرایط مناسبی برای درس خواندن مهیا نمی‌کنند». همچنین، در ارتباط با ویژگی‌های خانوادگی باید اضافه کرد که چگونگی تعامل والدین با فرزندشان با نحوه مطالعه و انجام تکالیف درسی وی ارتباط دارد. مثلاً والدین از نظر میزان «نظارت» و «مداخله» در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی درسی فرزندشان با یکدیگر تفاوت دارند. شرکت کننده کد ۴ با تجربه دو سال پشت کنکور ماندن و ۱۹ سال سن چنین گفت: «مخصوصاً مامانم خیلی گیر میده. فکر می‌کنه اگه منو به حال خودم بذاره در کنکور رتبه خوبی نیارم». یا شرکت کننده کد ۱۱ با تجربه یک بار کنکور دادن و ۱۸ ساله بیان کرد: «چون سال قبل نتیجه خوبی نیاوردم، مامانم اینا همش تو سرم می‌زنن و سخت‌گیری می‌کنن».

۵) عملکرد روانی: این مضمون به نحوه عملکرد برخی از الگوهای رفتاری و ذهنی خود فرد در جریان پشت کنکور ماندن اشاره دارد. به عنوان مثال، «تنبلی»، «افت انگیزه» و «هدف» از جمله مضامین فرعی عملکرد روانی محسوب می‌شوند. در این زمینه، شرکت کننده کد ۶ با تجربه دو بار کنکور دادن و با ۱۹ سال سن اظهار داشت: «تنبلی و مشغول شدن در فضاهای مجازی و تفریح و سرگرمی‌های بی‌هوده واقعاً به دلیل اصلیه. آدم حوصله نداره خودش رو به زحمت بندازه». مصاحبه شونده کد ۷ با ۲۰ سال سن و دو بار کنکور دادن دچار افت انگیزه شده بود؛ زیرا معتقد بودند: «سال اول خیلی پرنرژژی درس خوندم ولی الان انگیزه ندارم». عامل دیگری که در مضمون عملکرد روانی قرار می‌گیرد، هدفمندی است. در

شرایط فرآیندی (عملکرد تحصیلی، عملکرد روانی، و واکنش به رویدادهای ناخواسته) و پیامدها (روانی، تحصیلی)؛ این شرایط در کنار یکدیگر بر پشت کنکوری افراد تأثیرگذار هستند. مضامین مربوط به هر یک از شرایط یاد شده به طور مبسوط در ادامه توضیح داده شده است:

۱) جو اجتماعی: مضمون نخست جو اجتماعی یا به عبارتی فشار اجتماع است. عواملی مانند انتظارات و فشار اجتماعی، فرهنگ، جو اجتماعی و رقابت در دسته‌بندی کلی با عنوان جو اجتماعی دسته‌بندی شدند. این عوامل در نقش عوامل اثرگذار زمینه‌ای می‌توانند بر عملکرد داوطلب کنکور اثر بگذارد ولی اثرات آنها مستقیم نیست. این مضمون از نظر تأثیر بر پشت کنکوری، کلی‌ترین مضمون اصلی و زمینه‌ای پژوهش حاضر بود. یکی از آنها انتظارات و توقعات جامعه است. زیرا به صراحت در اکثر مصاحبه‌ها به آن اشاره شده است. به عنوان مثال، شرکت کننده کد ۹ با ۱۹ سال سن و تجربه یک بار کنکور دادن بیان کرد: «به نظرم کسی که الان تو این جامعه فقط مدرک و تحصیلات دانشگاهی داشته باشه نمیتونه زندگی کنه، بلکه باید آینده شغلی هم داشته باشه» و یا شرکت کننده کد ۵، ۲۰ ساله و با تجربه دو سال پشت کنکور ماندن بیان می‌کند که: «سه‌می‌ها هم کار ماهارو خراب کرده؛ هر چقد تلاش می‌کنیم، یه عهده هستن که راحت قبول میشن» که به مضمون عدالت در کنکور اشاره دارد.

۲) محیط آموزشی: مضمون بعدی محیط آموزشی می‌باشد که در اینجا به ذکر چند نقل قول بسنده می‌کنیم. نقل قول اول: «در مدرسه ما جو رقابت وجود نداشت و اکثر بچه‌ها شوق چندانی برای کنکور نداشتن» (شرکت کننده کد ۲، ۱۸ ساله و تجربه یک سال پشت کنکور ماندن). همچنین، شرکت کننده کد ۷ با تجربه دو بار پشت کنکور ماندن و ۲۰ سال سن بیان کرد: «مدرسه برایمان کلاس‌های فوق برنامه نمی‌داشت». نقل قول سوم: «در مدرسه‌ای که من درس می‌خوندم، طرح کنکور وجود نداشت؛ یعنی کلاس‌هامون طوری بود که معلم‌هامون مارو برای کنکور آماده نمی‌کردند» (شرکت کننده کد ۱، ۱۸ ساله و تجربه یک ساله پشت کنکور ماندن).

۳) نقش دوستان: طبق یافته‌های پژوهش حاضر، همسالان و هم‌کلاسی‌ها می‌توانند در نحوه عملکرد داوطلبان کنکور نقش داشته باشند. «سرگرمی و تفریح با دوستان»، «سطح انتظار دوستان» و

سختی هست. چون شرایط خیلی با آزمون بار اول فرق دارد: «دائماً خودم را سرزنش می‌کنم که چرا بار اول نتونستم قبول بشم؛ دوستان هم کلاسی و شرایط دیگه مثل قبل نیست و این باعث میشه احساس خستگی کنم» (شرکت کننده کد ۱۱ با تجربه یک بار کنکور دادن و ۱۸ ساله). همچنین، بروز مشکلات روانشناختی به دلیل شرایط دشوار و تا حدودی غیرقابل مهار، از پیامدهای پشت کنکور ماندن بود. «وقتی می‌بینم همه دوستانم قبول شدند و از طرف خانواده و دوستان تحت فشار قرار می‌گیرم که چرا سال اول قبول نشدم و مورد مقایسه قرار می‌گیرم، دل‌سرد و عصبانی می‌شوم» (شرکت کننده کد ۸، ۱۸ ساله و تجربه یک بار کنکور دادن). به علاوه، رضایت یا عدم رضایت از فرآیند پشت کنکور در این بخش قرار گرفت. نقل قول شرکت کننده کد ۱ با ۱۸ سال سن و تجربه یک بار کنکور گفت: «از اینکه پشت کنکورم خوشحال و راضیم؛ چون این دفعه بهتر می‌دونم چه جوری تلاش کنم تا به نتیجه دلخواهم برسم و این فرصت برای من ارزشمند».

۹) پیامدهای تحصیلی: یکی از نتایج پشت کنکور ماندن، تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی داوطلبان است. پیامد پشت کنکور ماندن از نظر مشارکت کنندگان در دو مضمون «ارتباط تلاش و پیامد مورد انتظار» و «تأثیر بر رتبه» قابل بررسی است. طبق اظهارات مشارکت کنندگان، اگر یک رفتار مانند مطالعه برای کنکور نتیجه قابل توجهی نداشته باشد، دانش‌آموزان ترجیح می‌دهند آن را انجام ندهند. «وقتی آدم احساس می‌کنه کاری که انجام میده یا درس در آیندش تأثیری نداره، انجام دادنش سخت میشه» (شرکت کننده کد ۶ با تجربه دوبار کنکور دادن و ۱۹ ساله). بعضی از دانش‌آموزان شرکت کننده در پژوهش بر این باور بودند که پشت کنکور تأثیر منفی قابل توجهی بر رتبه آنها به جا می‌گذارد. شرکت کننده کد ۱۰ با تجربه دو بار کنکور دادن و ۲۰ ساله این طور گفت: «رفته رفته اُتم داره بیشتر میشه». همچنین اشاره شد که پشت کنکور ماندن باعث «اصلاح روش مطالعه، برنامه ریزی درست»، «سازماندهی خوب یا ضعیف مطالب» و «بهبود یا کاهش دقت و تمرکز» شد. در نهایت با یکپارچه‌سازی مضامین اصلی و فرعی و مقایسه تطبیقی آنها، یک مقوله هسته یا مرکزی به نام «انگیزش موفقیت در کنکور» حاصل گردید که مقولات و مفاهیم جزئی را پوشش می‌دهد. این طبقه‌ی مرکزی انتزاعی‌ترین سطح مفهومی را داشت و تمام عوامل زمینه‌ای، فرآیندی، و پیامدی تأثیرگذار بر موفقیت در

این میان، دست‌یابی به رشته و دانشگاه مورد نظر اهمیت زیادی داشت؛ تا حدی که شرکت کننده کد ۱۲ با تجربه یک بار کنکور دادن و ۱۸ ساله این گونه بیان کرد: «شاید کسب رتبه خوب آرزوی همه باشد، اما هدف اصلی من قبولی در رشته و دانشگاه مورد علاقه‌ام هست».

۶) عملکرد تحصیلی: یکی دیگر از مهم‌ترین مضامین پشت کنکور داوطلبان، شرایط تحصیلی و یادگیری نامناسب بود. در این قسمت هر یک از مضامین با ارائه شواهد عینی از مصاحبه شوندگان مورد بحث قرار خواهد گرفت. یکی از این مضامین عدم انتخاب محل مناسب برای مطالعه است. مثلاً شرکت کننده ۵ با تجربه دو بار کنکور دادن و ۲۰ ساله اذعان داشت: «خونه ما محیط آرامی نداشت، من هم خیلی به سر و صدا حساس بودم، به همین دلیل نمی‌تونستم تو خونه درس بخونم، تو مدرسه و کتابخانه هم تمرکز نداشتم». از مضامین بعدی مطالعه به صورت کنکوری است که از اهمیت بالایی برخوردار است. شرکت کننده با کد ۲ با تجربه یک بار کنکور دادن و ۱۸ سال سن گفت: «چون نمی‌دونستم چطوری باید برای کنکور بخونم و تست زدن چقدر مهمه، تو کنکور رتبه خوبی نیاوردم». عامل مهم دیگر ساعات مطالعاتی کم است. برای نمونه به یک نقل قول اشاره می‌شود: «در روزهای تعطیل بین یک تا دو ساعت و در روزهای غیرتعطیل که مدرسه می‌رفتم مطالعه‌ای نداشتم» (کد ۹، ۱۹ ساله و با تجربه اولین سال پشت کنکور ماندن).

۷) واکنش به رویدادهای ناخواسته: گاه نوع واکنش به حوادث ناخواسته مثل «بیماری»، «تصادف» و «مرگ عزیزان» می‌تواند، امکان موفقیت را کاهش دهد. در اینجا به دو نقل قول اشاره می‌شود: «من سال اولی که می‌خواستم کنکور بدم پدر بزرگم ی‌دفعه فوت کرد. طوری که من و کل خانواده‌ام شوکه شدیم به خاطر همین، وقتی به حالت طبیعی و عادی خودم برگشتم که دیدم دیر شده و بیشتر از نصف زمان مطالعه برای کنکور رو از دست دادم» (شرکت کننده کد ۱۰، ۲۰ ساله و تجربه دو بار کنکور دادن). یا شرکت کننده کد ۷ با ۲۰ سال سن و تجربه دو سال پشت کنکور گفت: «سال قبل به دلیل اینکه دستم شکست مدتی اصلاً نتونستم درس بخونم».

۸) پیامدهای روانی: دوران پشت کنکور را معمولاً به دلیل بار روانی و عاطفی زیادی که وارد می‌کند، می‌توان گفت دوران

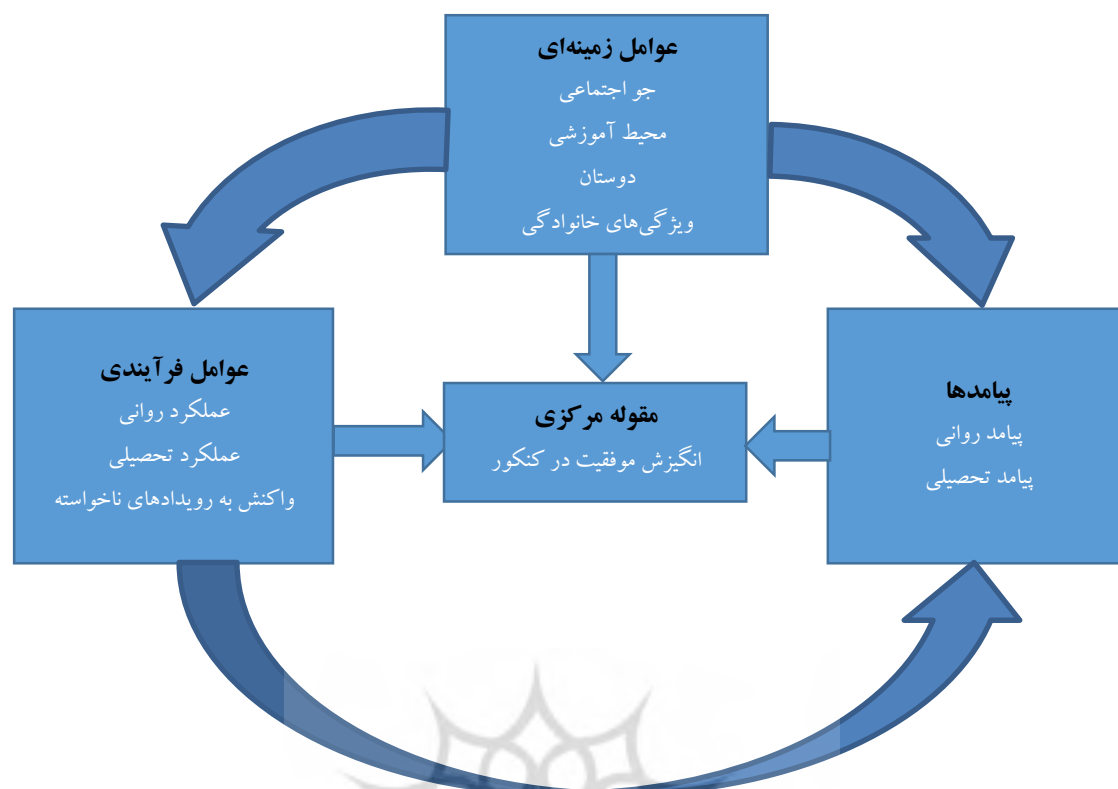
زمانی که این کارکردها را در پی داشته باشد. در جدول ۲ همه مضامین فرعی، مضامین اصلی و الگوی پارادایمی نظریه زمینه‌ای پژوهش ارائه شده است.

همچنین، شکل ۱ الگوی پارادایمی پژوهش را در زمینه تجربه پشت کنکور ماندن شرکت کنندگان پژوهش نشان می‌دهد.

کنکور را در بر می‌گرفت و نیز پاسخ نهایی به سؤال اصلی پژوهش یعنی عوامل مؤثر بر پشت کنکوری بود. داوطلبان، پشت کنکور ماندن را به طور کلی راهی برای دستیابی به اهداف، و برخورداری از آینده‌ی تحصیلی - شغلی می‌نگرد. به این ترتیب، پشت کنکور ماندن زمانی در اولویت قرار می‌گیرد که به اهداف مورد نظر بی‌انجامند. در غیر این صورت کنار گذاشته می‌شود تا

جدول ۲. مضامین اصلی و فرعی مستخرج از تجارب زیسته شرکت کنندگان در پژوهش حاضر

الگوی پارادایمی	مضامین اصلی	مضامین فرعی
	جو اجتماعی	انتظارات اجتماع، فشار اجتماعی، فرهنگ، رقابت، عدالت
	محیط آموزشی	کیفیت آموزشی مدرسه، امکانات و تجهیزات مدرسه، کتاب‌های آموزشی و کنکوری مدرسه، مشاور مدرسه، انتظارات مدیر و کادر مدرسه، تشویق مدرسه، کلاس کنکور مدرسه، جو یادگیری مدرسه، فضای رقابتی ضعیف مدرسه، سبک تدریس دبیران، همکاری ضعیف با همکلاسی‌ها، نبود فضای مناسب مطالعه در مدرسه
زمینه	دوستان	سرگرمی و تفریح با دوستان، مشکلات با دوستان نزدیک، سطح انتظار دوستان، مطالعه گروهی با دوستان، ایجاد انگیزه یا سرکوب انگیزه توسط دوستان
	ویژگی‌های خانوادگی	نظارت یا مداخله والدین، ضعف حمایت عاطفی خانواده، شیوه تربیتی خانواده، جو روانی خانواده، بی‌اهمیت بودن نسبت به تحصیل، اجبار خانواده، شرایط نامناسب مطالعه، کم‌تجربگی خانواده، فرهنگ خانواده، بیماری مادر بزرگ، وابستگی به خانواده، سطح انتظار خانواده، فرزند اول یا آخر، میزان و نوع تحصیلات اعضای خانواده، خانه شلوغ و پررفت و آمد، مشکلات اقتصادی خانواده
	عملکرد روانی	مسئولیت‌پذیری ضعیف، جدی نبودن، اعتماد به خود ضعیف، افت انگیزه، تنبلی، توجه به حاشیه، امید دستیابی به شغل مناسب، حواس‌پرتی، بی‌نظمی، خودتنظیمی، کیفیت خواب، تفریح و استراحت، علاقه، تئیدگی تحصیلی، هدف، ضعف پشتکار و اراده، تاب‌آوری، امید به کسب منزلت اجتماعی، کسب احترام، آینده‌نگری ضعیف، ضعف در مدیریت زمان، توانایی هوشی، حافظه، انتظارات بیش از حد از خود، رقابت ناسالم با دیگران، تئیدگی کنکور، خودشناسی ضعیف، آرزوی رسیدن به جایگاه موردنظر علمی
فرآیند	عملکرد تحصیلی	انتخاب مکان نامناسب برای مطالعه، عدم مطالعه به شیوه کنکوری، اخذ مشاوره تحصیلی نامناسب، تخصیص زمان کم برای مطالعه، بازدهی پایین مطالعه، ضعف برنامه‌ریزی، رتبه سرمرزی سال قبل، سازماندهی ضعیف مطالب، ضعف دقت و تمرکز در مطالعه، ضعف در درک و تحلیل مطالب، نوع رشته تحصیلی با توجه به تعداد متقاضیان و دشواری آن، نوع و میزان استفاده از کلاس‌های آمادگی کنکور، جزوه‌ها یا منابع کمک‌درسی، ضعف در مرور و جمع‌بندی، ضعف در سرعت عمل تست‌زنی، شرکت نکردن در آزمون‌های آزمایشی، عملکردهای تحصیلی دوره ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان
	واکنش به رویدادهای ناخواسته	فوت پدر بزرگ، تصادف پدر، شکستن دست
	پیامد روانی	رضایت یا نارضایتی از عملکرد در کنکور، اضطراب و تئیدگی، ناخن جویدن، ریزش مو، تپش قلب، خستگی، خود سرزنشی، پرخاشگری و عصبانیت، ناامیدی، پی بردن به نقطه ضعف‌ها و قوت‌ها، مقایسه بیشتر با همسالان، تضعیف اراده، تضعیف اعتماد به خود، کاهش علاقه به تحصیل، تنهایی و دور شدن از جو مدرسه
پیامد	پیامد تحصیلی	اصلاح روش مطالعه، برنامه‌ریزی درست، کسب رتبه بهتر یا ضعیف‌تر در کنکور، سازماندهی خوب یا ضعیف مطالب، مطالعه مجدد برای کنکور، بهبود یا کاهش دقت و تمرکز

شکل ۱. الگوی پارادایمی تجربه پشت کنکور ماندن شرکت کنندگان پژوهش

بحث و نتیجه گیری

مطالعات شوورس و کینسمان (۲۰۱۷)، قلخانباز و خدایی (۱۳۹۳) و نوربخش و حائری (۱۳۹۰) همسو است. در این زمینه، سلیمی و پاسالاری (۱۳۹۶) معتقدند در ایران به علت نظام متمرکز آموزشی و برابر در سطح نهادها، توزیع یکسانی در سطح مدرسه های دولتی از نظر ظاهری وجود دارد؛ اما زمینه های اجتماعی و اقتصادی خانواده ها و جوامع، بریدگی های جغرافیایی از یک سو و عوامل اثرگذار کیفی بر پیشرفت آموزشی از سوی دیگر، روند عدالت آموزشی را بر هم می زند. شواهد پژوهشی نیز با این یافته هماهنگ هستند. به طوری که نتایج مطالعه امیدیان و همکاران (۱۳۹۷) نشان داد نوع مدرسه و ساختار آن، روابط دانش آموزان با مدیر و دبیران و کارکنان، رشته تحصیلی با توجه به تعداد متقاضیان و دشواری آن، شرایط خانوادگی، روابط با دوستان، جو اجتماعی برای انتخاب نوع رشته و گرایش و کلاس های آمادگی کنکور از عوامل زمینه ای و مداخله گر بر موفقیت در کنکور هستند. در این راستا، نوربخش و حائری (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که از بُعد خانوادگی، آینده تحصیلی برای فرزند شخصی که از رده های بالای شغلی و تحصیلات عالی در جامعه برخوردار است بسیار روشن است و شانس بسیار بالایی برای ورود به دانشگاه دارد.

پژوهش حاضر با هدف کشف عوامل مؤثر بر پدیده پشت کنکوری داوطلبان آزمون سراسری با روش نظریه زمینه ای و براساس تجارب آنان انجام شد. بررسی عمیق مصاحبه های متقاضیان پشت کنکوری منجر به دستیابی و استنتاج ۹ مضمون اصلی شامل «فشار اجتماعی، محیط آموزشی، دوستان، خانواده، عملکرد روانی، عملکرد تحصیلی، و واکنش به عوامل ناخواسته محیطی، پیامدهای روانی، پیامدهای تحصیلی» گردید. اولین یافته مطالعه حاضر نشان داد که جو اجتماعی، محیط آموزشی، دوستان، و ویژگی های خانواده عوامل زمینه ای تجربه پشت کنکوری داوطلبان هستند. این یافته در زمینه نقش جو اجتماعی با نتایج پژوهش های سلیمی و پاسالاری (۱۳۹۶)، قلخانباز و خدایی (۱۳۹۳) و نوغانی و همکاران (۱۳۹۰)؛ در زمینه عوامل آموزشی با نتایج مطالعات اشنایدر و پرکل (۲۰۱۷)، امیدیان و همکاران (۱۳۹۷)، ایمان پرور و همکاران (۱۳۹۹)، سلیمی و پاسالاری (۱۳۹۶)، لیو و همکاران (۲۰۱۹)، نریمانی و میری، ۱۳۹۶؛ در مضمون دوستان با نتایج مطالعه امیدیان و همکاران (۱۳۹۷) و لیو و همکاران (۲۰۱۹)؛ و در زمینه ویژگی های خانوادگی با نتایج

هستند نقش بسزایی در این زمینه دارند. نریمانی و میری (۱۳۹۶) نیز معتقدند موفقیت برای زندگی محصلان پیامد و نتایجی در بر دارد. به اعتقاد آن‌ها افراد برای مواجهه با موفقیت تحصیلی و کنار آمدن با عوامل بازدارنده به راه‌حل یا راهبردهایی نیاز دارند و آن تلاش و پشتکار و برنامه‌ریزی است. مسلم است که هیچ تلاشی بدون برنامه‌ریزی فعالیت کاملی نخواهد بود، و هر پدیده‌ای به لحاظ کارکردی می‌تواند دارای جنبه‌های مثبت و یا منفی باشد؛ در این میان، موفقیت تحصیلی نیز از این قاعده مستثنا نیست. به عبارتی، در تبیین این یافته می‌توان گفت عوامل فرآیندی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا در کنار اغلب عوامل علی در اختیار فرد هستند و خارج از مهارگری او نیستند و به این صورت می‌توانند برای بهبود وضعیت افراد به کار گرفته شوند. به عنوان مثال، کمک گرفتن از افراد دارای صلاحیت حرفه‌ای و علمی، خانواده و دوستان در شرایط بحران‌های عاطفی، کمک درسی در مورد ضعف‌های علمی، شناخت ویژگی‌های فردی و برنامه‌ریزی متناسب با شرایط فردی و کنکور و بالاخره تلاش حساب شده و با برنامه می‌تواند به نتایج خوبی در کنکور منجر شود (امیدیان و همکاران، ۱۳۹۷).

علاوه بر این، پیامدهای روانی و تحصیلی به عنوان پیامدهای پژوهش دسته‌بندی شدند. پیامدهای روانی با نتایج مطالعات ابوالحسینی و همکاران (۱۳۸۹)، کاوه‌ئی و باقی‌یزدل (۱۳۹۳)، مردیها (۱۳۸۳)، نریمانی و میری (۱۳۹۶) و یارمحمدیان و همکاران (۱۳۸۴) و از نظر پیامدهای تحصیلی با نتایج پژوهش‌های نریمانی و میری (۱۳۹۶) همسو است. مردیها (۱۳۸۳) در باره آسیب‌ها و آفات روانی کنکور اذعان داشته است که ۴۳ درصد از شرکت‌کنندگان کنکور به مقدار زیاد یا بسیار زیاد دچار نگرانی هستند، و ۳۰ درصد از شرکت‌کنندگان در صورت قبول نشدن دچار ناراحتی و تنش روانی می‌شوند. تعیین قطعی سرنوشت آینده تحصیلی دانش‌آموزان در یک روز (یعنی روز کنکور) به شدت تنیدگی آفرین است. به طوری که اگر عدم امکان شرکت مجدد در کنکور را به دلیل مواردی همچون مشمولیت خدمت وظیفه عمومی (در مورد پسران) یا تشویق به ازدواج از سوی خانواده در صورت قبول نشدن را (در مورد دختران) به این مقوله اضافه کنیم، به شکلی از فرمول «یا امروز یا هیچ وقت» می‌رسیم که به گونه‌ای غیرطبیعی ضریب تنیدگی را به شدت افزایش می‌دهد. یارمحمدیان و همکاران (۱۳۸۴) نیز ضمن پژوهشی به این نتیجه دست یافت کسانی که در آزمون ورودی

به عنوان مثال، داوطلبانی که به پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالاتری متعلق بوده‌اند، در مناطق مرفه‌تر سکونت داشته‌اند، تعداد اعضاء خانواده آنها کمتر بوده و درآمد ماهیانه خانواده و تحصیلات والدین‌شان بالاتر بوده است، در آزمون رتبه بهتری را کسب کرده‌اند (قلخان‌باز و خدایی، ۱۳۹۳). یا انتظارات والدین از فرزندان می‌تواند به عنوان یک انگیزه بیرونی بالا برای کاهش تعلل‌ورزی و در نتیجه انجام وظایف محوله آموزشی فرزند عمل کند (ساداتی فیروزآبادی، ملتفت و تندرو، ۱۳۹۶). بنابراین، در تبیین این یافته می‌توان چنین گفت در محیط‌های مختلف تشویق‌ها، سرمشق‌ها و امکانات تحصیلی مختلفی وجود دارد که برخی در زمینه موفقیت تحصیلی نقش مانع یا بازدارنده را ایفا می‌کنند و افراد را از تحصیل و موفقیت تحصیلی باز می‌دارند. در حالی که برخی از عوامل نیز مانند وجود امکانات آموزشی مناسب باعث موفقیت تحصیلی می‌شوند. محیط‌های رقابتی نیز شرایط متفاوتی نسبت به محیط‌های همکاری به وجود می‌آورند؛ در نتیجه، ممکن است در افراد انگیزه موفقیت را تقویت کنند (نریمانی و میری، ۱۳۹۶).

یافته دیگر پژوهش نشان داد که عملکرد روانی، عملکرد تحصیلی، و واکنش به رویدادهای ناخواسته عوامل فرآیندی تجربه پشت‌کنکوری داوطلبان هستند. نتایج به دست آمده در زمینه عملکرد روانی با یافته پژوهش‌های ابوالحسینی و همکاران (۱۳۸۹) و نریمانی و میری (۱۳۹۶)، و در زمینه عملکرد تحصیلی با یافته‌های امیدیان و همکاران (۱۳۹۷)، رای و گراهام (۲۰۲۰)، روان‌بخش و همکاران (۱۳۹۱)، سلیمی و پاسالاری (۱۳۹۶) و نریمانی و میری (۱۳۹۶) همسویی دارد. در این زمینه، سلیمی و پاسالاری (۱۳۹۶) معتقدند موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها یا عملکرد دانش‌آموختگان دبیرستانی در کنکور، علاوه بر استعداد و تلاش خود فرد، انباشته‌ای از توانایی‌ها و فرآیندهایی است که در دوره طولانی زندگی آموزشی و زیستی افراد پدید می‌آیند. آنها همچنین اضافه کرده‌اند برای موفقیت در آزمون ورودی دانشگاه‌ها علاوه بر عوامل پایه‌ای چون پیشینه اجتماعی و آموزشی افراد که سازنده بازخوردها، الگوها و آرزوهای افراد در بستر تحول زیستی و ذهنی آنان است، چگونگی برهم‌گزینی فرآیندها در سال‌های آخر دبیرستان نیز اهمیت زیادی دارد. به عنوان مثال، عواملی چون شرکت در کلاس‌های آمادگی آزمون ورودی دانشگاه‌ها، نحوه رویارویی با آزمون‌هایی که به صورت پرسش‌های چهار گزینه‌ای

انگیزه موفقیت یا پیشرفت تحصیلی یعنی اینکه فرد تمایل دارد کارش را در زمینه‌ای به خوبی انجام دهد و عملکردش را به طور خودجوش ارزیابی کند. بنابراین، می‌توان چنین استدلال کرد که انگیزه موفقیت در کنکور به عنوان یک عامل مرکزی و در حین حال مستقل می‌تواند نقش مهمی در هدایت اثرات عوامل فرآیندی و زمینه‌ای بر پیامدهای تجربه شده توسط داوطلبان کنکور داشته باشد. بدین معنی که داوطلب پشت کنکوری دارای انگیزه بالا می‌تواند در مواجهه با مسائل ناگهانی پیش آمده یا شرایط نامساعد منزل، به تلاش خود ادامه داده و با هیجان مثبتی به راه خود ادامه دهد. در مجموع، با توجه به اظهارات شرکت‌کنندگان می‌توان بیان کرد که پشت‌کنکوری به عنوان مضمون اصلی عبارت است از تجربه دوره یک‌ساله تلاش و آمادگی متقاضیان شرکت مجدد در آزمون سراسری است که هر سال جهت رسیدن به موفقیت در کنکور سپری می‌کنند. هدف افراد پشت‌کنکور صرفاً قبولی در دانشگاه‌ها نیست، بلکه با هدف قبولی در رشته و دانشگاه موردنظر خود، پشت‌کنکور ماندن را تجربه می‌کنند.

از آنجایی که جستجوهای پژوهشگران مطالعه حاضر در مورد تجارب داوطلبان کنکور سراسری از پشت‌کنکور ماندن با استفاده از رویکرد نظریه زمینه‌ای در داخل و خارج از کشور، پژوهشی را نشان نداد، بنابراین این پژوهش در نوع خود یکی از اولین پژوهش‌های انجام شده در زمینه کشف تجارب داوطلبان آزمون سراسری از پشت‌کنکور ماندن است. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود مبتنی بر یافته‌های پژوهش حاضر، ابزاری استاندارد طراحی کنند تا بتوان به وسیله آن بخشی از احتمال عدم موفقیت در آزمون سراسری را پیش‌بینی نمود. با توجه به تأکید داوطلبان پشت‌کنکور بر نقش بسزای عوامل روانی، تحصیلی و خانوادگی بر عدم موفقیت‌شان در آزمون سراسری، پیشنهاد می‌شود با استفاده از مطالعات کمی از جمله مدل‌های معادلات ساختاری، نقش هر یک از این پیشایندهای مهم تعیین شود. به علاوه، با توجه به شناسایی تنیدگی امتحان کنکور به عنوان یکی از عوامل فرآیندی موثر بر عدم موفقیت داوطلبان پشت‌کنکور، پیشنهاد می‌شود، علل و زمینه‌های شکل‌گیری تنیدگی کنکور از منظر داوطلبان پشت‌کنکور مورد واکاوی قرار گرفته و مبتنی بر آن برنامه‌های لازم برای بهبود وضعیت موجود این داوطلبان، تدرک دیدده شود. علاوه بر این، به خانواده‌ها پیشنهاد می‌شود حمایت عاطفی لازم برای مطالعه و آمادگی کنکور

دانشگاه پذیرفته شده اند، نسبت به کسانی که پذیرفته نشده‌اند، احساس خُلق و خو و بازخورد بهتری نسبت به توانایی‌ها و ویژگی‌های مثبت خود دارند. بدین معنی که اکثریت زیادی از افرادی که در دانشگاه پذیرفته نشده‌اند، احساس شکست می‌کنند و دچار عواطف منفی نظیر ناامیدی، افسردگی، اضطراب، تنیدگی، بدخلقی و اندوه می‌شوند. از طرفی، یافته‌های مطالعه نریمانی و میری (۱۳۸۶) نیز نشان داد که موفقیت در تحصیل برای زندگی دانش‌آموزان پیامد یا نتایجی در بردارد که می‌توان تحت عنوان ارتقاء طبقاتی و سرخوردگی مطرح کرد. میزان تحصیلات و نوع رشته تحصیلی به نوبه خود می‌تواند بر نوع شغل و به تبع آن بر منزلت شغلی و میزان درآمد تأثیر بگذارد. به همین دلیل، افراد برتر رشته پزشکی در این مطالعه این‌گونه مطرح کرده‌اند که موفقیت آنها در تحصیل بر نوع شغل و میزان درآمد و به طور کلی بر بهبود یا ارتقاء وضعیت تحصیلی آنها تأثیر گذاشته است؛ اما افراد سایر رشته‌ها بیان کرده‌اند که موفقیت تحصیلی برای آنها همراه با سرخوردگی و ناامیدی بوده است چرا که هیچ‌یک از انتظارات آنها را برآورده نکرده است.

در نهایت، یافته آخر پژوهش نشان داد که انگیزه موفقیت در کنکور طبقه مرکزی تجربه پشت‌کنکوری پژوهش است که تمام عوامل زمینه‌ای، فرآیندی و پیامدی را در بر گرفته و پاسخ‌نهایی به سؤال اصلی پژوهش یعنی عوامل مؤثر بر پشت‌کنکوری بود. طبقه مرکزی انگیزه موفقیت در کنکور با نتایج مطالعات پژوهشگران (سجادی و همکاران، ۱۳۹۶؛ نریمانی و میری، ۱۳۹۶) همسو است. همراستا با این یافته پژوهش، نریمانی و میری (۱۳۹۶) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که موفقیت تحصیلی به عنوان مقوله اصلی عبارتست از دستیابی به اهداف در حوزه تحصیلی فرد. به طوری که اهداف مطرح شده توسط شرکت‌کنندگان آنها شامل قبولی در دانشگاه‌های معتبر، قبولی در رشته‌های خاص، رسیدن به مدارج عالی علمی، کسب تخصص در رشته تحصیلی و ممتاز شدن در بین هم دوره‌ای‌ها بود. به علاوه، سجادی و همکاران (۱۳۹۶) نیز معتقدند موفقیت برآیندی از توانایی‌های گوناگون افراد، مانند توانایی‌های جمعی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی آنها از یک سو و عوامل برانگیزاننده مانند پشتکار و پاداش از سوی دیگر است. خود موفقیت می‌تواند انگیزه‌ای مستقل برای موفقیت‌های بعدی فرد گردد، یا به عبارت دیگر موفقیت، موفقیت به بار می‌آورد. همچنین،

کارشناسی ارشد رشته روانشناسی بالینی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهرا (س).

رسولی خورشیدی، فاطمه؛ صرامی، غلامرضا؛ نادری، حبیب اله؛ شجاعی، علی اصغر (۱۳۹۷). مدل یابی روابط ساختاری اضطراب امتحان و منبع کنترل با پیشرفت تحصیلی: نقش واسطه‌گری انگیزش پیشرفت. *فصلنامه علمی - پژوهشی علوم روانشناختی*، ۱۷(۶۹)، ۶۱۹-۶۲۷.

روان‌بخش، فرشته؛ اسمعیلی، محمدرضا؛ آفرینش خاکی، اکبر (۱۳۹۱). مقایسه گذران اوقات فراغت ممتازین کنکور و راه‌نیافتگان به دانشگاه با تأکید بر فعالیت جسمانی. *نشریه مدیریت ورزشی*، ۱۷(۱)، ۷۵-۹۳.

ساداتی فیروزآبادی، سمیه؛ ملتفت، قوام؛ تندرو (۱۳۹۶). پیش‌بینی تعلق‌گرایی تحصیلی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده با نقش میانجی‌گر سبک‌های هویت. *فصلنامه علمی - پژوهشی علوم روانشناختی*، ۱۶(۶۲)، ۲۶۴-۲۵۱.

سجادی، رضا؛ کرم‌دوست، نوروزعلی؛ درانی، کمال؛ مقدم‌زاده، علی؛ صالحی، کیوان (۱۳۹۶). واکاوی عوامل موفقیت افراد سرآمد در آزمون سراسری. *دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۸(۱۶)، ۱۹۰-۱۶۳.

سلیمی، جمال؛ پاسالاری، حامد (۱۳۹۶). نقش ویژگی‌های اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموختگان دبیرستانی استان هرمزگان در موفقیت آنان در آزمون ورودی دانشگاه‌ها. *فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۷(۱۸)، ۹۱-۱۲۵.

ظریف قاسمیان، نعیمه (۱۳۹۵). واکاوی رابطه مطالعه آزاد بر میزان موفقیت تحصیلی دانشجویان رشته روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد. *فصلنامه علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۱(۲)، ۷۵-۵۷.

عابدینی، یاسمن (۱۳۹۵). رابطه خودمهارگری، اعتیاد به فناوری‌ها و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان عادی و کم توجه / فزون‌کنش. *فصلنامه علمی - پژوهشی علوم روانشناختی*، ۱۵(۵۷)، ۹۷-۷۹.

قلخان‌باز، فاطمه؛ خدایی، ابراهیم (۱۳۹۳). تأثیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی داوطلبان آزمون سراسری ۱۳۸۹ بر موفقیت تحصیلی آنها. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۴(۵)، ۷۹-۵۵.

کاوه‌ئی، بهروز؛ باقی‌یزدل، رقیه (۱۳۹۳). نگرش دانشجویان دانشگاه‌های دولتی استان تهران در رابطه با حذف آزمون سراسری و جایگزینی آن با سوابق تحصیلی. *مجله پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۸(۲۶)، ۹۸-۷۱.

مردیها، سیدمرتضی (۱۳۸۳). آسیب‌شناسی آزمون ورودی دانشگاه.

فرزندان، به ویژه پشت‌کنکوری‌ها را در منزل فراهم نمایند. با توجه به نقش انگیزه موفقیت در کنکور، به مشاوران مدارس پیشنهاد می‌شود که انگیزش درونی داوطلبان کنکور را تقویت نمایند تا لذت از آموختن زمینه‌ساز تلاش مستمر، غلبه بر ناکامی‌ها و پیامدهای پشت‌کنکوری و حرکت به سمت موفقیت در کنکور گردد. ناآگاهی از راهبردهای صحیح مطالعه، مدیریت زمان و مدیریت تنیدگی نیز از جمله تجارب مهم پشت‌کنکوری‌ها بود که تأکید بیش از پیش آن از سوی مشاوران مدارس اهمیت دارد. در نهایت، نتایج این پژوهش در درک دنیای ذهنی افراد پشت‌کنکور می‌تواند برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت مفید باشد. بدین معنی که برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی مناسب آموزشی و اجرای گام به گام آن می‌تواند به کاهش تنیدگی شاگردان کمک کند.

منابع

ابوالحسنی، منصوره؛ اسمعیلی، معصومه (۱۳۸۹). مقایسه عوامل فردی و محیطی در استعاره‌های موفقیت رتبه‌های برتر، متوسط و پذیرفته‌نشدهگان آزمون سراسری. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۱۷(۶)، ۱۶۷-۱۴۷.

ابوالحسنی، منصوره؛ اسماعیلی، معصومه؛ اسکندری، حسین (۱۳۸۹). بررسی مقایسه‌ای ویژگی استعاره‌های موفقیت رتبه‌های برتر، متوسط و پذیرفته‌نشدهگان آزمون سراسری. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۴(۱۱)، ۲۴-۹.

امیدیان، مرتضی؛ رحمتی، امین، و فرهادی‌راد، حمید (۱۳۹۷). تجربه زیسته شرکت در کنکور با تأکید بر پیامدهای استرس‌زای آن. *فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران*، ۱۰(۲)، ۱۹-۱.

ایمان‌پرور، سهیلا؛ نریمانی، محمد؛ تکلوی، سمیه؛ هاشمی، تورج (۱۳۹۹). تهیه بسته روانی - آموزشی مبتنی بر مدرسه و بررسی اثربخشی آن بر فرسودگی تحصیلی و ارتقای اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوازدهم متوسطه دوره دوم پیش‌کنکوری. *دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری*، ۸(۱۴)، ۳۶-۲۱.

حاتمی، جواد؛ رضوانی‌فر، شیرین (۱۳۹۴). بررسی تفاوت نمرات نقرات برتر گروه‌های آزمایشی ریاضی، تجربی و علوم انسانی در کنکور سراسری ۱۳۹۰ بر اساس سطوح شناختی بلوم. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۶(۱۹)، ۱۷۲-۱۵۹.

خاری، سعیده (۱۳۹۳). مقایسه سرسختی روانشناختی، ذهن‌آگاهی و استقامت ذهنی در پذیرفته‌شدگان برتر متوسط و ضعیف کنکور در دانشجویان سال اول کارشناسی شهر تهران. پایان‌نامه

- Bahir Dar University. *Journal of International Cooperation in Education*, 15(3), 135-148.
- Ray, A. B., & Graham, S. (2020). A College Entrance Essay Exam Intervention for Students With High-Incidence Disabilities and Struggling Writers. *Learning Disability Quarterly*, 0731948720917761.
- Schneider, M., & Preckel, F. (2017). Variables associated with achievement in higher education: A systematic review of meta-analyses. *Psychological bulletin*, 143(6), 1-36.
- Showers, A. H., Kinsman, J. W. (2017). Factors that contribute to college success for students with learning disabilities. *Learning Disability Quarterly*, 40(2), 81-90.
- Snyder, C. R., Shorey, H. S., Cheavens, J., Pulvers, K. M., Adams III, V. H., & Wiklund, C. (2002). Hope and academic success in college. *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 820-826.
- پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۱۰(۳۲-۳۱)، ۹۱-۱۳۰.
- خبرگزاری تسنیم (۱۳۹۸). مهمترین تغییرات کنکور سال ۹۹، مصاحبه خبرگزاری تسنیم با ابراهیم خدایی رئیس سازمان سنجش آموزش کشور. برگرفته از: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/07/17/2115026/>
- ناصری پور، خلیل (۱۳۹۶). مقایسه عوامل مؤثر در موفقیت در کنکور سراسری بین شهرهای موفق و ناموفق استان خوزستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- نریمانی، محمد؛ میری، میرنادر (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی رتبه‌های برتر کنکور: نظریه زمینه‌ای. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۱(۳۸)، ۷۹-۵۹.
- نوربخش، سیدمرتضی؛ حائری، مجید (۱۳۹۰). مطالعه جامعه‌شناختی موفقیت در کنکور. نامه آموزش عالی، ۴(۱۵)، ۳۳-۵۷.
- نورعلی، زهره؛ عابدین، علیرضا (۱۳۸۹). مقایسه‌ی متغیرهای هوش هیجانی و راهبردهای مقابله‌ای در موفقیت و عدم موفقیت در آزمون سراسری. مطالعات روانشناسی تربیتی، ۷(۱۱)، ۱۰۹-۱۲۴.
- نوغانی، محسن؛ آهنچیان، محمدرضا؛ رفیعی، محمدتقی (۱۳۹۰). تأثیر سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر موفقیت در آزمون سراسری ورود به دانشگاه. فصلنامه جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۱(۹۰)، ۲۱۸-۱۹۱.
- یارمحمدیان، احمد؛ سهرابی، نادره؛ عریضی، حمیدرضا (۱۳۸۳). بررسی و مقایسه تأثیر کنکور بر وضعیت روانی و شخصیتی راه‌یافته‌گان و راه‌نیافته‌گان به دانشگاه و خانواده‌های آنان. مطالعات روانشناختی، ۱(۳ و ۲)، ۱۴۰-۱۲۳.
- Azar, A. (2010). The effect of critical thinking dispositions on students achievement in selection and placement exam for university in Turkey. *Journal of Turkish Science Education*, 7(1), 61-73.
- Corbin, J., & Strauss, A. L. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. California: Sage.
- Guimarães, J., & Sampaio, B. (2013). Family background and students' achievement on a university entrance exam in Brazil. *Education Economics*, 21(1), 38-59.
- Karatas, H., Alci, B., & Aydin, H. (2013). Correlation among high school senior students test anxiety, academic performance and points of university entrance exam. *Educational Research and Reviews*, 8(13), 919-926.
- Liu, D., Ku, H. Y., & Morgan, T. L. (2019). The condition of poverty: A case study of low socioeconomic status on Chinese students' National College Entrance Exam and college enrolment. *Asia Pacific Journal of Education*, 39(1), 113-132.
- Mersha, Y., Bishaw, A., & Tegegne, F. (2013). Factors affecting female students' academic achievement at